

**«ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ» У БІЛЬШОВИЦЬКІЙ ПОЛІТИЦІ
(1919-1920-ті роки)**

Йдеться про більшовицьку політику стосовно жінок упродовж 1919-1920-х років. Звертається увага на започаткування урядами УНР процесу ліквідації соціальної дискримінації жіноцтва; наголошується на ключовій позиції більшовицької ідеології – звільнення жінок й розширення їхніх свобод із метою активного використання у процесі будівництва соціалізму; вказується на шляхи вирішення «жіночого питання» радянськими методами, зокрема, видання законів, направлених на підвищення статусу жінок, зрівняння їх у правах із чоловіками, залучення до громадсько-політичної та виробничої діяльності, юридичну захищеність. Акцентується на пріоритетності для українок родинних цінностей на противагу партійним завданням, що пояснюється серед іншого національним характером й особливостями сімейно-шлюбних відносин, де традиційно існував високий авторитет жінки-матері.

Ключові слова: більшовицька політика, жіноче питання, законодавча база, декрети, соціальний статус жінки, права жінок.

L.M. Shara

**«WOMEN'S QUESTION» IN THE BOLSHEVIK POLICY
(1919-1920s)**

The article is about the Bolshevik policy towards women during the 1919-1920s. Attention is drawn to the initiation by the governments of the UNR the process of eliminating social discrimination against women. The key position of the Bolshevik ideology is the women's liberation and expansion of their freedom in order to use it actively in the process of socialism building. The ways of solving the «women's issue» by Soviet methods, for example, promulgating laws to increase the status of women, equalizing their rights with men's, engaging in socio-political and productive activities and legal protection are mentioned in the article. It focuses on the priority family values for Ukrainian women over party tasks, which is explained by the national character and characteristics of family-marriage relationship, where there was traditionally a high authority of a woman-mother.

Keywords: Bolshevik policy, women's issue, legislative framework, decrees, woman's social status, women's rights.

Л. Н. Шарая

**«ЖЕНСКИЙ ВОПРОС» В БОЛЬШЕВИСТСКОЙ ПОЛИТИКЕ
(1919-1920-е годы)**

Речь идет о большевистской политике по отношению к женщинам на протяжении 1919-1920-х годов. Обращается внимание на инициирование правительствами УНР процесса ликвидации социальной дискриминации женщин; отмечается ключевая позиция большевистской идеологии – освобождение женщин и расширение их свобод с целью активного использования в процессе строительства социализма; указываются пути решения «женского вопроса» советскими методами, в частности, издание законов, направленных на повышение статуса женщин, уравнивание их в правах с мужчинами, привлечение к общественно-политической и производственной деятельности, юридическую защищенность. Акцентируется на приоритетности для украинок семейных ценностей в противовес партийным задачам, что объясняется среди прочего национальным характером и особенностями семейно-брачных отношений, где традиционно существовал высокий авторитет женщины-матери.

Ключевые слова: большевистская политика, женский вопрос, законодательная база, декреты, социальный статус женщины, права женщин.

Соціально-рольовий статус жінки, що векторно окреслює її позицію у сімейно-шлюбних відносинах, можливості здобути освіту, вільно обрати професію, просуватися кар'єрною драбиною, долучатися до громадсько-політичної діяльності, у тому числі працювати у владних структурах різних щаблів, трансформується з урахуванням рівня цивілізації загалом і, зокрема, пануючої ідеології та політичного режиму.

В українських землях становище жінки змінювалося протягом сторіч з огляду на наявність або відсутність власної держави. Від часів Київської Русі, переконливо твердить О. Нестеренко, жінка-українка виступала активною учасницею усіх суспільно-політичних процесів, а її ініціатива не обмежувалася тільки домашнім господарством й вихованням дітей, як це було у більшості країн Європи [8, с. 129]. Очевидною була й самостійність жіноцтва за доби Гетьманщини, коли представниці «слабкої статі», передусім козацького походження, нарівні з чоловіками не лише вправно хазяйнували, але і заповзято працювали у соціально-політичній та культурно-духовній царинах. Утім, утрата української державності, вочевидь, була не на користь правовому статусу жінок. Імперська сутність й інша ментальність не кращі умови для духу волелюбства та ініціативності.

У буремні роки 1917-1921 українкам випала нагода повернути свої права. Перед ними відкрився, навіть, простір політичної діяльності. Навесні – влітку 1917 р. Українська Центральна Рада та Генеральний Секретаріат УНР започаткували делегування жінок до Центральної Ради від різних політичних партій і громадських організацій. Правова захищеність жіноцтва, їхня змога долучатися до економічного й громадсько-політичного життя України, паритетність між чоловіками і жінками загалом знайшли законодавче підтвердження в Універсалах Центральної Ради, урядових постановах Генерального Секретаріату та Конституції УНР. В останній, зокрема, вказувалося, що громадяни УНР рівні у своїх громадянських і політичних правах, незалежно від свого матеріального становища, віри й національності (ст. 11-12).

Виник сприятливий мікроклімат для творення та безперешкодного функціонування жіночих товариств. Поміж них – Український Жіночий Союз, організований у Києві, у березні 1917 р. Його основні статутні положення зводилися до юридичного зрівняння чоловіків і жінок, їхньої соціальної, економічної, культурної й політичної свободи.

Питання щодо правового і соціального захисту жінок неодноразово актуалізували лідери «Українського клубу» Л. Старицька-Черняхівська, С. Русова, О. Стешенко, М. Старицька та інші знані громадські й культурні діячки України [10, с. 38].

На жаль, докорінні зміни стосовно жіноцтва почасти припинилися із поразкою УНР, а почасти були продовжені більшовицькою владою упродовж 1919-1920-х років, хоча ж видавалися як власні інновації.

Вивчення ролі й місця жінок у радянському суспільстві, їхньої рівності з чоловіками у політичному та економічному житті вже потрапляло у поле зору науковців. Вичерпною аргументацією й усебічністю студіювання вирізняються праці К. Чадаєвої [12], О. Язвінської, Л. Морфлюк [14], М. Богачевської-Хомяк [2], О. Цуницької [11], О. Розовик [10], які акцентували увагу на соціально-рольовому статусі жінки у тоталітарній державі, порівнювали демократичну й «класову» модель здійснення гендерної політики українськими урядами за доби Національної революції та більшовиками. Проте тематика не втратила своєї актуальності й наукової новизни, оскільки ще чимало аспектів залишилися не дослідженими. Мета нашої розвідки полягає у тому, аби, спираючись на історіографічну базу та опубліковані документи, окреслити головні напрями політики щодо жінок у перші роки радянської влади (1919-1920-ті).

Зауважимо, що цілеспрямований рух жінок за поліпшення свого становища у суспільстві визначається таким поняттям, як «фемінізм», і здійснюється в основному самими жінками [3, с. 243]. Проте, у радянській державі фемінізм розвивався іншим шляхом, ніж на

Заході. Він одержав назву «жіноче питання» і розв'язувався більшовицькими методами, поміж яких видання законів, направлених на підтримку паритетності жінок і чоловіків, створення жіночих комітетів різних рівнів тощо [3, с. 244].

Ідеологом «жіночого питання» та державного механізму його вирішення був В. Ленін. Він неодноразово підкреслював нагальність втягнення жінок у господарське і політичне життя. «... для жінок-працівниць, – стверджувалося, – уможлиблюється політична діяльність, яка буде полягати у тому, аби своїми організаторськими уміньми жінка допомагала чоловікові. Ліквідувавши приватну власність на землю і майже цілком ліквідувавши її на фабрики і заводи, Радянська влада прагне до того, щоби усі трудящі, не лише партійні, але і безпартійні, і не тільки чоловіки, а й жінки, брали участь у відбудові господарства. Ця справа, започаткована Радянською владою, може бути продовжена лише у тому випадку, якщо замість сотень жінок по усій Росії у неї будуть втягнені мільйони і мільйони жінок. Тоді справа соціалістичного будівництва, ми переконані, буде зміцнена» [5]. При цьому, більшовицький керманіч наполягав на «активній участі жінок в управлінні суспільними підприємствами і в управлінні державою, бо у такому разі, керуючи, жінки навчаться швидко і наздоженуть чоловіків» [6].

Пріоритетним завданням проголошувалося «зادіяння жінки у суспільно-виробничій діяльності, визволення її із «домашнього рабства», визволення її від пригноблення – принижуючого і затупляючого – вікового і виключного середовища кухні, дитячої...» [7]. Але, прикметно, що «вождь пролетаріату» був певен – «звільнення жінок-робітниць повинно бути справою самих жінок-робітниць» [5].

Відтак, перші більшовицькі декрети узаконили рівність статей, скасували владу чоловіків і батьків над жінками, в результаті чого знищили багаторічну дискримінацію. Весілля та розлучення стали світською, спрощеною процедурою, яку можна було пройти швидко й вільно, на вимогу. Скасовувалася церковна форма шлюбу, замість якої запроваджувалася державна реєстрація в органах запису актів громадянського стану (ЗАГС). Декретом «Про громадянський шлюб і про ведення книги записів актів громадянського стану» узаконювалося проведення в УСРР обов'язкової державної реєстрації шлюбів в органах ЗАГСу та окреслювалися базові умови вступу у шлюб. Зокрема, проголошувався принцип свободи і добровільності одруження; давався перелік підстав, спираючись на які майбутнє подружжя могло брати шлюб; йшлося про зняття релігійних обмежень щодо його укладення (у дореволюційному законодавстві заборонялося особам православного віросповідання шлюбувати з нехристиянами); рівність подружжя при виборі прізвища; прописувалася процедура державної реєстрації шлюбу в органах ЗАГСу.

Суголосно набув чинності й декрет «Про розлучення», в якому вказувалося на свободу розлучення, анулювання церковної процедури його розриву та припинення сімейних стосунків на вимогу однієї або обох із подружніх сторін [10, с. 38, 39].

Водночас, більшовики розгорнули кампанію за свободу любові, виголошуючи теорію «склянки води», що зводила любов до рівня тваринних інстинктів. Дівчині-комсомольці, за цією теорією, не обов'язково було мати сім'ю. Народити дитину вона могла від будь-якої «ідейно близької» людини, справжнього представника робітничого класу». Утім, українські сімейні традиції не сприймали теорію перетворення людей на череду і проповідь «вільної любові» не перемогла [14, с. 157]. У законодавстві Радянської України, між іншим, зберіглося розмежування законного та незареєстрованого шлюбу [2, с. 338].

У 1920-х роках «жіноче питання» було невід'ємною складовою програми побудови соціалізму. На сторінках резолюції ІХ з'їзду РКП (б) твердилося: «... з'їзд Комуністичної партії (більшовиків) вважає роботу серед жіночого пролетаріату одним із невідкладних завдань моменту і необхідною частиною нашої загальнопартійної роботи» [11, с. 98]. Як наслідок – ухвалюється низка різнопланових законодавчих актів про права жінок. Так, у лютому 1921 р. оприлюднили постанову про посилення ролі комнезамів у вирішенні соціально-економічних і культурних питань на селі, у якій наголошувалося на активізації залучення до цих інституцій жінок-селянок, що, апіорі, посилить їхню роль у розв'язанні

місцевих проблем соціально-побутового та культурно-просвітницького характеру серед жіночого населення. У березні, червні того ж року набули чинності постанови про задіяння жінок до виборчого процесу у місцевих радах, рекомендувалося «більш ширше залучати сільських жінок до виборів у ради, очолення ними різних комісій, у тому числі й висування на посади голів рад» [10, с. 40, 41].

У травні 1921 р. вийшов декрет про юридичну захищеність неповнолітніх дівчат, згідно з яким встановлювалася вікова межа неповноліття – 18 років і пом'якшувалося покарання за здійснені ними правочини. Серед них мала проводитися систематична виховна робота місцевими органами влади, правопорядку й громадськими організаціями.

На корись жінкам мала бути й спільна постанова Народного комісаріату охорони здоров'я і Народного комісаріату юстиції про охорону материнства та дитинства (липень 1921 р.). Нею заборонялося переривання вагітності жінок у позалікарняних умовах, оскільки це зумовлювало численні важкі захворювання і смертність. Місцеві органи охорони здоров'я, у тому числі й сільські медичні пункти, зобов'язувалися вести між жінок належну медично-просвітницьку роботу, обліковувати вагітних, контролювати їх, а в разі необхідності – переривати вагітність виключно у спеціалізованих відділеннях лікарень. Категорично заборонялося вчиняти таке на «дому» без медичного нагляду. За порушення даної постанови передбачалася кримінальна відповідальність – позбавлення волі строком до 5 років [10, с. 41].

Виявом турботи про жінок-матерів став декрет «Про проведення Всеукраїнського тижня допомоги матері-пролетарці» (березень 1923 р.), згідно з яким місцевим органам влади наказувалося піклуватися про жінок із малолітніми дітьми – влаштовувати їх у дитсадки, підтримувати матеріально, направляти під державну й громадську опіку безпритульних дітей. Як доповнення до цієї постанови, у червні того ж 1923 р. вийшла нова – «Про проведення тижня Червоного Хреста», що передбачала збір коштів й різноманітної матеріальної допомоги для багатодітних матерів і дітей-сиріт. Частина акумульованих фінансів мала спрямовуватися на створення дитячих медичних закладів, дитбудинків і санаторіїв.

У руслі політики українізації серпневим декретом ВУЦВК «Про рівність мов» (1923 р.) узаконювалося право матерів виховувати і навчати дітей рідною мовою (у тому числі й мовами етнічних меншин УСРР). Крім цього, представники державних органів влади мали турбуватися про делегування жінок від нацменшин на роботу та керівні посади у місцеві ради, державні установи й культурно-освітні заклади [10, с. 42].

Між тим, влада стала на шлях активного залучення жінок до виробничої діяльності, використовуючи їх як робочу силу. У постановах відділу ЦК більшовицької партії по роботі серед жінок акцентувалося, що «ключовим завданням повинно бути сприяння на місцях проведенню трудової повинності серед широких верств жіночого населення, а також безпосередня робота в органах, які керували виконанням трудової повинності». Ідеалом комуністичної пропаганди вважалася жінка-трудівниця й одночасно громадський діяч, утім, на практиці почасти роль жінки зводилася до здійснення лише виробничого функціонального обов'язку [1, с. 124]. Жінки, переконана, М. Богачевська-Хом'як, становили велику частину пролетаріату країни, яка швидко індустріалізувалася, а у деяких непромислових регіонах СРСР жінки правили за «сурогат пролетаріату» [2, с. 330, 331]. У першій половині 1920 р. питома вага жіночої праці сягала 45,7 % [1, с. 124].

У голодні 1920-ті роки українські жінки, порушуючи радянське законодавство, яким унеможлиблювалася праця жіноцтва у шахтах, вивільняли чоловіків для допомоги на Поволжжі. Потому припинили чинність інструкції стосовно використання жінок в екстраординарних умовах [2, с. 339]. Хоча ж ВУЦВК та РНК УСРР ініціювали у жовтні 1924 р. скликання II Всеукраїнського з'їзду робітниць і селянок УСРР, на якому поміж іншого затвердили резолюцію про повсюдне відсторонення жінок від важкої фізичної праці та заборону працювати їм у нічні зміни [10, с. 42].

Жінки залучалися до роботи в органах правопорядку, зокрема, у Головне Управління міліції республіки, де крім посадових обов'язків, допомагали безпритульним дітям, захищали соціальні, економічні та сімейно-побутові права жінок [10, с. 41].

Зважаючи на подальше використання жінок у процесі будівництва соціалізму, на них покладалася місія агітувати за партійну програму та збирати інформацію, необхідну державі. Наприклад, українські селянки ходили з хати в хату, аби з'ясувати, кількість та «асортимент харчів», які потому сільські виконкоми могли оперативно експропріювати для потреб усієї країни.

Задля ефективної соціалізації жінок й підвищенні їхньої політичної свідомості проводилися курси, на яких делегаткам пропагували генеральну лінію більшовицької партії та розповідали про її позицію на поточні події. Ці курси, започатковані 1919 р., стали упродовж 1920-х роках політичною школою для тисяч помічниць партії, які натхненно працювали заради її популярності.

Укажемо, що спершу українки не поспішали поповнювати лави комуністів, тому Москва неодноразово попереджала керівництво УСРР про «небезпеку зростання дрібнобуржуазного впливу на широкі верстви жіночого пролетаріату, що особливо помітно серед українок». У відповідь 4-12 лютого 1920 р. у Харкові провели непартійну конференцію робітниць, серед яких 50 % із присутніх вступили до Комуністичної партії, «започаткувавши жіночий рух, націлений на залучення великого резерву робітниць для посилення та зміцнення радянської влади, встановленої Жовтневою революцією». Хоча, як твердо переконана М. Богачевська-Хомяк, більшість українок переймалися не партійними завданнями, а піклуванням про дітей, поліпшенням життя своїх сімей; справедливим розподілом продовольства; прогресивним соціальним і трудовим законодавством; охороною здоров'я та гігієною [2, с. 340].

Воно й не дивно, адже пріоритетність родинного затишку зумовлювалася національним характером українок. Варто зауважити, що, за визначенням дослідників, національний характер – це сукупність соціально-психологічних рис (національно-психологічних настанов, стереотипів), властивих національній спільноті на певному етапі розвитку і які виявляються у ціннісних ставленнях до навколишнього світу, культурі, звичаях, обрядах і поведінці. Риси, притаманні національному характеру, з'являються у відповідний час розвитку етнічної спільноти і не зникають згодом, хоча під впливом різних обставин змінюються [15, с. 85]. Національний характер, певен І. Лисяк-Рудницький, є стабільним і здатним «асимілювати підривні впливи».

Згідно із дослідженнями, український національний характер, з одного боку, містить у собі практично усі ознаки будь-якого цивілізованого етносу, а з іншого, – якості, сформовані винятково під впливом соціально-економічних, політичних і загальнокультурних умов життя українців. Як наслідок – жінка-українка упродовж сторіч (за умови власної державності) мала високий статус у суспільстві, користувалася громадянською й економічною незалежністю, ставила на перше місце важливість родинного життя.

Понад те, особливості світосприйняття, етнічні та психологічні характеристики українців позначилися на культурі взаємин між чоловіками і жінками й детермінували специфічність шлюбно-сімейних стосунків. Тому, беручи їх до уваги, можемо збагнути чому заходи більшовицької влади в Україні відрізнялися від здійсненого в Росії та чому почасти не вдалося реалізувати анонсовані напрями політики стосовно родини загалом і жінок, зокрема.

В українській родині, незважаючи на її патріархальну сутність, гармонійно поєднувалися, по-перше, внутрішній демократизм із чіткою ієрархією та раціональним розподілом сімейних ролей; по-друге, чоловічі й жіночі ролі виконувалися паритетно, без видимих патріархальних або матріархальних доміант, хоча жінка-мати завжди визначала спосіб і форми життєдіяльності сім'ї; по-третє, передбачалася автономія членів родини [15, с. 86, 87]. Традиційно існував високий авторитет матері, глибока повага до неї; плекалися такі цінності як вірність, шана і любов один до одного. Етнічним маркером була

працьовитість, через що куди б не закинула доля українку (-ця), вона (він) перетворювала (-в) землю, де жила (-в), на квітучий сад [4, с. 161].

І усе це пояснювалося національним характером, якому властивим було мікшування двох протилежних тенденцій: устремлінням особистості до індивідуалізму і, водночас, до солідарності, потреби у взаєминах з іншими людьми на партнерських засадах [15, с. 86, 87].

Шанобливе ставлення до жінки у сім'ї та в побуті, вважає О. Нестеренко, зумовило те, що вона не виключалася із системи цивільних, торгових і правових відносин. Вона могла займатися купівлею і продажом належного їй майна, обмінювати будь-які речі, вступати у торгові операції, себто, мала певну власність, якою вільно володіла, користувалася і розпоряджалася [8, с. 129]. З огляду на це, для європейської цивілізації, яку вчені часто і досить справедливо називають «цивілізацією чоловіків», вільне, повноправне, освічене українське жіноцтво дає унікальний зразок неспотвореного, пропорційного розвитку чоловічої і жіночої статей [8, с. 131].

Окрім національного характеру, високий статус жінки в українському соціумі визначався господарською орієнтацією країни. Як твердить П. Чмихало, жінка відіграє провідну роль в аграрній сфері, а Україна – традиційно аграрна країна, порівняно із Західною Європою, економіка якої орієнтована на ремесло, пізніше – промисловість, а, отже, головним у суспільстві був чоловік. Хоча, зауважують фахівці, перебільшувати позиції жіноцтва не варто. Незважаючи на дещо більш демократичну українську гендерну ментальність (приміром, у Німеччині вважалося, що коло інтересів жінки обмежується трьома речами: діти, кухня, церква), все ж жінка-українка сприймалася як соціально неактивна частина суспільства [13, с. 298].

Безперечно, жодна країна, крім Туреччини, протягом короткого періоду не зробила так багато для підвищення статусу жінок, але переконана М. Богачевська-Хом'як, завоювавши рівні права за законом, жінки у Радянському Союзі відразу зіткнулися зі звуженнями меж цієї рівності, автономії та особистих прав [2, с. 362]. Вони були звільнені від вікових обмежень з тією умовою, що вони радянські жінки, тобто віддані комуністичному режимові. При цьому права жінки, як, по суті, й чоловіка, ставали функцією політики партії, а їхня свобода – за марксистським постулатом, усвідомленою необхідністю» виконання вказівок партійного керівництва [2, с. 363].

«Жіноче питання» відіграло роль у партійній політиці до такої міри, до якої жінки могли активно сприяти партії більшовиків. Доля жінки залежала від уряду і партії, які повністю контролювали державу. Радикальні зміни, проведені у перші роки радянської влади щодо становища жінок, пройшли без участі українок. Їхнє життя розглядали лише з точки зору якогось абсолютного поняття «працюючих жінок» [12, с. 89]. Характер і напрям заходів стосовно прав жінок контролювали партійні керівники, а не самі жінки [2, с. 331].

Загальною метою радянських керівників щодо жінок було звільнення їх від дискримінації минулого, з одного боку, а з іншого – зміцнення за їхньою допомогою своєї влади у суспільстві [2, с. 338]. Рівноправність стала для партії важелем використання жінки, яка мала в інтересах нового суспільства поєднувати материнство з виробничою працею нарівні з чоловіками [2, с. 335].

Підтвердженням цього став і той факт, що партія не заохочувала і не підтримувала створення самостійних громадських організацій жінок, як це було, скажімо, у розвинених країнах Західної Європи. Поява таких жіночих організацій розцінювалася як прояв контрреволюційної ідеології, що суперечила головному завданню партії – побудові соціалізму [11, с. 98, 99].

Більшовицькій системі потрібне було населення вимуштруваних, безініціативних, бездуховних людей, у тому числі й жінок [14, с. 156]. Об'єднатися вони змогли тільки у жінвідділи, що функціонували протягом 1919-1930 рр. під пильним керівництвом владних структур і допомагали впроваджувати у життя зміни, запроєктовані більшовиками. Коли ж жінвідділи виявили, як здалося пануючій партії, ініціативу, то було оголошено, що жінки в СРСР отримали повну рівноправність і потреба у жінвідділах відпала [9, с. 153].

Таким чином, Поступова централізації влади, прискорена індустріалізація промисловості, колективізація сільського господарства, розгортання репресій проти громадських і культурних національно налаштованих діячок УСРР, Голодомор 1932-1933 рр. узагалі згорнули більшість прийнятих протягом 1920-х років законів стосовно прав жінок [10, с. 49].

Джерела та література:

1. Барвенко В. Г., Барвенко Є. І. Жінчини в Донбасі (20-е годы). *Жіночий рух в Україні: історія і сучасність*: зб. тез доп. міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, жовтень 1994 р. К.: ІСДО, 1994. С. 124-126.
2. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884-1939: монографія. К.: «Либідь», 1995. 424 с.
3. Богомаз К. Ю., Сорокіна Л. М., Мачуліна І. І. Гендерний паритет – важливий аспект демократичного розвитку суспільства. *Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. м. Київ, 11-13 грудня 2003 р. К.: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 243-245.
4. Василенко С. Д. Типи внутрішнього життя сім'ї та її роль у суспільстві (Західна та Східна Європа). *Жіночий рух в Україні: історія і сучасність*: зб. тез доп. міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, жовтень 1994 р. К.: ІСДО, 1994. С. 160-162.
5. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Т. 39. О задачах женского рабочего движения в Советской республике. DOI: <https://leninism.su/works/78-tom-39/1254-o-zadachax-zhenskogo-rabocheho-dvizheniya-v-sovetskoj-respublike.html>
6. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Т. 40. К женщинам-работницам. DOI: <https://leninism.su/works/79-tom-40/574-to-women-workers.html>
7. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Т.40. К международному дню работниц. DOI: <https://leninism.su/works/79-tom-40/589-2010-01-09-14-21-12.html>
8. Нестеренко О. М. Соціально-правовий статус української жінки в добу козацької державності. *Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. м. Київ, 11-13 грудня 2003 р. К.: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 129-131.
9. Омельчук М. Жінки в Радянській Україні. *Жіночий рух в Україні: історія і сучасність*: зб. тез доп. міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, жовтень 1994 р. К.: ІСДО, 1994. С. 153-154.
10. Розовик О. Д. Жінки в громадсько-політичному та соціально-культурному житті УРСР (1920-ті роки) монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 454 с.
11. Цуницька О. Жіночий рух в Україні. Погляд із регіону: монографія. Одеса «Астропринт», 2001. 246 с.
12. Чадаєва К. Ю. Роль і місце жінки в українському суспільстві 20-30-х років ХХ ст. *Жіночий рух в Україні: історія і сучасність*: зб. тез доп. міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, жовтень 1994 р. К.: ІСДО, 1994. С. 88-90.
13. Чмыхало П. Є. Особенности гендерной ментальности украинцев в контексте культурной инерции. *Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. м. Київ, 11-13 грудня 2003 р. К.: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 297-299.
14. Язвінська О. М., Морфлюк Л. В. Жінка та сім'я за умов тоталітарної системи. *Жіночий рух в Україні: історія і сучасність*: зб. тез доп. міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, жовтень 1994 р. К.: ІСДО, 1994. С. 156-158.
15. Яшник С. В. Врахування національного характеру особистості як складової культури між статевих стосунків. *Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. м. Київ, 11-13 грудня 2003 р. К.: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 85-87.

1. Barvenko V. H., Barvenko E. I. Zhenshchyny v Donbase (20-e roky). *Zhinochy ruch v Ukraini: istoria i suchasnist: zb. tez dop. mizhnar. nauk.-metod. konf.*, m. Odesa, shovten 1994 r. K.: ISDO, 1994. S. 124-126.
2. Bohachevska-Homiak M. Bilym po bilomu: Zhinky v gromadskom zhytti Ukrainy, 1884-1939: monografia. K.: «Lybid», 1995. 424 s.
3. Bohomaz K. Ju., Sorokina L. M., Machulina I. I. Gendernyi parytet – vazhlyvy aspekt demokratychnogo rozvytku suspilstva. *Gender: realii ta perspektyvy v ukrainskomu suspilstvi: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. m. Kiiiv, 11-13 grudnia 2003 r. K.: PC «Foliant», 2003. S. 243-245.*
4. Vasylenko S. D. Typy vnutrishnioho zhyttia simii ta ii rol v suspilstvi (Zachidna ta Shidna Evropa). *Zhinochy ruch v Ukraini: istoria i suchasnist: zb. tez dop. mizhnar. nauk.-metod. konf.*, m. Odesa, zhovten 1994 r. K.: ISDO, 1994. S. 160-162.
5. Lenin V. I. Polnoje sobranije sochynienij. T. 39. O zadachah zhenskogo rabocheho dvizhenija v Sovietskoj respublike. DOI: <https://leninism.su/works/78-tom-39/1254-o-zadachax-zhenskogo-rabocheho-dvizheniya-v-sovetskoj-respublike.html>
6. Lenin V. I. Polnoje sobranije sochynienij. T. 40. K zhenshchynam-rabotnicam. DOI: <https://leninism.su/works/79-tom-40/574-to-women-workers.html>
7. Lenin V. I. Polnoje sobranije sochynienij. T. 40. K mezhdunarodnomu dnju rabotnic. DOI: <https://leninism.su/works/79-tom-40/589-2010-01-09-14-21-12.html>
8. Nesterenko O. M. Socialno-pravovy status ukrainskoi zhinky v dobu kozackoi derzhavnosti. *Gender: realii ta perspektyvy v ukrainskomu suspilstvi: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. m. Kiiiv, 11-13 grudnia 2003 r. K.: PC «Foliant», 2003. S. 129-131.*
9. Omelchuk M. Zhinky v Radjanskij Ukraini. *Zhinochy ruch v Ukraini: istoria i suchasnist: zb. tez dop. mizhnar. nauk.-metod. konf.*, m. Odesa, zhovten 1994 r. K.: ISDO, 1994. S. 153-154.
10. Rozovyk O. D. Zhinky v gromadsko-politychnomu ta socialno-kulturnomu zhytti URSR (1920-ti roky) monografia. Vinnycja: TOV «Nilan-LTD», 2014. 454 s.
11. Cunycka O. Zhinochyj ruch v Ukraini. Pogljad iz regionu: monografia. Odesa «Astroprynt», 2001. 246 s.
12. Chadajeva K. Ju. Rol i misce zhinky v ukrainskomu suspilstvi 20-30-h rokiv XX st. *Zhinochy ruch v Ukraini: istoria i suchasnist: zb. tez dop. mizhnar. nauk.-metod. konf.*, m. Odesa, zhovten 1994 r. K.: ISDO, 1994. S. 88-90.
13. Chmychalo P. E. Osobennosti gendernoj mentalnosti ukraincev v kontekste kulturnoj inercii. *Gender: realii ta perspektyvy v ukrainskomu suspilstvi: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. m. Kiiiv, 11-13 grudnia 2003 r. K.: PC «Foliant», 2003. S. 297-299.*
14. Jazvinska O. M., Morfljuk L. V. Zhinka ta simja za umov totalitarnoi systemy. *Zhinochy ruch v Ukraini: istoria i suchasnist: zb. tez dop. mizhnar. nauk.-metod. konf.*, m. Odesa, zhovten 1994 r. K.: ISDO, 1994. S. 156-158.
15. Jashnyk S. V. Vrachuvannja nacionalnogo charakteru osobystosti jak skladovoi kultury mizhstatevykh stosunkiv. *Gender: realii ta perspektyvy v ukrainskomu suspilstvi: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. m. Kiiiv, 11-13 grudnia 2003 r. K.: PC «Foliant», 2003. S. 85-87.*

Extended annotation

L. Shara

«WOMEN'S QUESTION» IN THE BOLSHEVIK POLICY (1919-1920s)»

Woman's social and role status, which determines her position in family-marital relations, the opportunity to obtain an education, to choose freely a profession, to move up the ladder, to engage in social and political activities, is transformed according to the level of civilization in general and, in particular, the dominant ideology and political regime.

In Ukraine, the situation of a woman was changing for centuries because of a presence or absence of the own state. During Kyiv Rus and Hetmanat, the Ukrainian woman was an active participant in socio-political processes, and her independence wasn't restricted to household chores and a care for children.

National governments of 1917-1921 tried to return women's rights, having lost during the imperial period. However, they failed. The Bolshevik authorities, promoting their own ideas, extended their actions partially during 1919-1920s. A number of decrees eliminated many years of discrimination against women and legitimized the gender equality. The way to participate in the electoral process and work in governance structures was opened. The minor girls were legally protected. The care was taken about women with young children and mothers of large families. The importance of maternity and childhood protection was legally confirmed.

Further steps focused on improving the position of women in society, called "women's issue" and were solved by Soviet methods. The extension of women's rights and the enhancement of social status took place in order to involve them actively in the process of building socialism. Women, having received equality with men, had to work inspirationally for the interests of the new Soviet state, combining motherhood with productive and socio-political activity. The formation of independent women's organizations, which were regarded as a manifestation of hostile counter-revolutionary ideology, was not encouraged. The communist regime needed unenterprising, trampled executives of the ruling party's will.

However, for most Ukrainian women, family values and care for their families had remained a priority, due to features of a national character, which was characterized by individual aspiration towards individualism and, at the same time, solidarity in relationships with other people on a partnership basis. Soviet modernization and the Great Terror turned off the majority laws of the 1920s about women's rights.